

OTKA tudományos beszámoló (zárójelentés)

Témavezető: Dr. Berlász Melinda

„Magyarország Zenetörténete”: 18. és 20. századi kötetek

A *Magyarország Zenetörténete* című ötkötetes sorozat folyamatos munkálatainak utolsó három és fél éves kutatói periódusa zárult le a jelen pályázati ciklusban (2002-2005. június). Az egész tudományterületet érintő magyar zenetörténeti pályázati vállalkozás sajátossága, hogy jelen alkalommal egy pályázat keretén belül két kötetre, illetve két korszakra – 18. és 20. század - kiterjedő tematikával foglalkozott.

Másik pályázati sajátosággként említhető: hogy míg a korábbi kutatási periódusokban a 20. századi kötetmunkák a II. világháborúig terjedő történeti periódusra korlátozódtak, a jelen pályázat néhány témakörben az egész századra kiterjesztette a vizsgálatot.

A kutatási eredmények részletes összefoglalása (18. századi kötet)

Az OTKA pályázat keretében a 2002–2003–2004-es év folyamán a Magyarország Zenetörténete III. kötetének előmunkálatai a következő szinteken zajlottak:

1. Fejezetek az MZT. 3. kötet számára végleges vagy első fogalmazásban.

Az alábbi kötet-fejezetek készültek el A ZENEI ÉLET SZINTEREI című kötetrészhöz:

— Sas Ágnes: *A katolikus templomok zenei élete* (270,000 karakter terjedelemben)

— Fontana Eszter “Hangszerkészítés – hangszerkészítők” c. fejezetének első változata (60,000 karakter terjedelemben)

— Sas Ágnes *A zenészek foglalkoztatásának társadalmi körülményei (I. A zenészek származása és társadalmi beilleszkedése; II. “Sozialstatus” – Jövedelemviszonyok)* (260,000 karakter terjedelemben)

2. A projektben résztvevő munkatársak nemzetközi konferenciákon az MZT 3. kötet tárgyköréhez kapcsolódó előadásokat tartottak és tanulmányokat publikáltak az alábbi témákban: egyházi zenei központok és érseki udvari együttesek; a jezsuita kollégiumok zeneélete; Fusz János élete és művei, Haydn-másolatok a győri székesegyház kottatárában.

Farkas Zoltán: “Johann Evangelist Fuss (1777–1819) als Liedkomponist”

Farkas Zoltán: “Korai Haydn-másolatok a győri székesegyház kottatárában. Adalékok a magyarországi Haydn-recepció kezdeteihez”

Sas Ágnes: “Kirchenmusikzentren und erzbischöfliche Hofkapellen in Ungarn im 18. Jahrhundert”

Szacsvai Kim Katalin: “Musikleben in Jesuitenkollegien und -Kirchen in Ungarn”

3/a További kötetfejezetek háttér-anyagát biztosító adatbázisok készültek:

“A püspöki székesegyházak adatainak tematikus rendje”, valamint a

“Források az evangélikus gyülekezetek zeneéletéhez” c. adatbázis Sas Ágnes munkája,

A magyarországi hangszerkészítő műhelyek városonkénti, lexikonszerű összefoglalása a *Musikinstrumentenbauer* c. német nyelvű adatbázis, amelyet Fontana Eszter készített.

3/b Az MZT 3. kötet műfaj szerinti áttekintésben csoportosított zenei elemző fejezeteinek háttéranyagát túlnyomó részt a ZTI Magyar Zenetörténeti Osztályának partitúragyűjteménye biztosítja.

A korabeli kéziratos szölamanyagból összeírt partitúrák a pályázat támogatásával a következő tételekkel gyarapodtak:

- Anton Zimmermann (1741–1781) *Esz-dúr zongoraverseny* (67 oldal)
- Anton Zimmermann *C-dúr missa solemnis* (Műdra-jegyzékszám: AZ VIII C2) (179 oldal)
- Zmeskall Miklós *D-dúr (Quartetto) vonósnégyes* (94 oldal)
- Franz Novotni *C-dúr missa solemnisének* (90 oldal)
- Georg Lickl *d-moll missa solemnis* (151 oldal)
- Gregor J. Werner *Missa in contrapunctojával* (30 oldal)

A hat kompozícióból öt partitúrája számítógépes kottagrafikával, egy pedig kéziratként készült el (összesen ca. 610 partitúraoldal, melynek 90 %-a számítógépes kottagrafika, 10%-a kézirat).

A kutatási eredmények részletes összefoglalása (20. századi kötet)

1. Zeneműkiadástörténet a két világháború között (1920-1945/1950) Forráskutatás, számítógépes adatbázis (lezárult)

A terv értelmében elsődleges célunk volt a már korábban megkezdett nagyszabású alapkutatások folyamatának továbbvitele, lehetőség szerinti befejezése. Ezek egyike volt a „*Magyar zeneműkiadás története a két világháború között*” című forráskutatás és számítógépes adatbázis munkálata, amely a jelen évben befejeződött. A Széchényi Könyvtár Zeneműtára gyűjteménye alapján végzett kutatások újabb tízezres nagyságrendű forrásgyarapodása által elkészült a *Nádor kiadó* (1920-1949), a *Toborzó* (1937-1949), a *Magyar Kórus* (1931-1950) a *Szerzői kiadványok* (1920-1949) és a *Kisebb kiadók*(1920-1950) zenei kiadvány-anyagának kutatása és számítógépes bibliográfiája. (A korábbi években már feldolgozásra kerültek a közismert zeneműkiadók: Rózsavölgyi, Bárd etc.) A nagyszabású adatbázis elengedhetetlen forrásul szolgál a célmunkához, a Magyarország Zenetörténete 5. kötetéhez. Terveink szerint az elkészült zeneműkiadástörténeti adatbázist a szükséges „nyomdai” szerkesztői- előkészítő munka elvégzése után interneten és hagyományos kiadvány formájában is publikussá tesszük.

2. Budapesti koncertélet 1900-1945. Forráskutatás, számítógépes adatbázis (lezárult)

A terv szerinti másik korszakot átfogó alapkutatás a jelen periódusban ugyancsak lezártnak tekinthető. A hangversenyprogramokat, aprónyomtatványokat, sajtóközleményeket, kritikákat feldolgozó forráskutatások a jelen periódusban lezártak tekinthetők. A máig összegyűlt, mintegy 15.000-es tételt jelentő forrásanyag szinte teljességében számítógépes rendszerbe került. A visszakereső rendszer segítségével az adattár a zeneszerzők, az alkotások, az előadóművészek, a koncertek időpontja és helyszíne szerint is informál a korszak hangversenyéletének összefüggésében. A fél évszázadot átfogó koncerttörténeti adattár a készülő 20. századi kézikönyv alkotástörténeti, műfaji, intézménytörténeti fejezeteinek kidolgozásához alapvető forrásul szolgál. Közzétételét internetes és hagyományos kiadvány formájában is tervezzük.

3. Zeneszerzői életműfeldolgozások (a teljes időszakot átfogó, a hazai és a határon túli zeneszerző-nemzedékekre kiterjesztve)

A korábbi OTKA-pályázati ciklusok tematikáját tekintve, illetve a tíz évvel korábbi 20. századi magyar zenetörténeti kutatások vonatkozásában komoly hiányossággént tartottuk számon a zeneszerzői életművek feldolgozatlanságát. A jelen pályázat keretében fokozott figyelmet fordítottunk e hiányosság pótlására: a vonatkozó kutatások eredményeként a 3 éves periódusban tíz 20. századi szerzői gyűjteményt (hagyatékot) dolgoztunk fel. Az új forrásismeret alapján tudományos igényű szerzői műjegyzékek, diszkográfiák és bibliográfiák készültek. A zeneszerzői életművizsgálatok új ismeretanyagát az összefoglalás igényével, de tudományos szempontú műjegyzékekkel és bibliográfiával a *Magyar Zeneszerzők* című kismonográfia sorozatban publikáltuk, a Mágus kiadónál (NKA támogatással). A 20. századi zeneszerzés több nemzedékét célzó életműfeldolgozások keretében Csíky Boldizsárról, Kadosa Pálról, Szokolay Sándorról, Farkas Ferencről, Járdányi Pálról, Dubrovay Lászlóról és Vántus Istvánról készült kismonográfia a 2002-2005-ig terjedő pályázati periódusban. A jelen pályázat keretében elvégzett, további három szerzőt érintő életműkutatás eredményei a jövő években válhatnak publikussá (a kiadáshoz szükséges források birtokában) a fent említett sorozatban (Bárdos Lajos-, Vidovszky László- és Vermessy Péter munkásságáról). A pályázati tervben hangsúlyozott törekvésünk, amely a határon kívüli magyar zeneszerzés feldolgozását célozta, a jelen területen is érvényesült. A hároméves periódusban két erdélyi komponista életmű- vizsgálata valósult meg (Csíky Boldizsár, Vermessy Péter).

4. Zenei, zenetörténeti események sajtókutatása a századelő napilapjaiban (1904-1910)

Az MTA Zenetudományi Intézet több évtizedes forráskutatásának eredményeképpen kiépített egy kronologikusan fejlesztett zenetörténeti sajtó-katalógust, amely a napilapokban említett zenei események regisztrálását célozta. Az időszakonként kiválasztott, legmegfelelőbb sajtóorgánum feldolgozás alapján létrehozott zenei eseménytörténeti katalógus a jelen periódusban a még hiányzó, a század első évtizedét érintő adatkutatással befejeződött. (Budapesti Hírlap, Magyar Hírlap, etc)

5. Hangsúlyoznom kell, hogy az elvégzett kutatások eredményeit a feltüntetett publikációk csak csekély mértékben képviselik, képviselhetik. Az elvégzett és befejezett nagyszabású alapkutatások (lásd fent az 1., 2. és 4. pontok) eredményei a végcél jelentő, nagyszabású kézikönyv keretében, a *Magyarország Zenetörténete* két, előkészületben álló kötetében válnak publikussá.